

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСПЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

Навчально-науковий інститут бізнесу та сучасних технологій

Кафедра економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ М.Є. Рогоза
(підпис) (ініціали, прізвище)

«__» _____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«Економіка природокористування»

освітня програма «Бізнес-економіка»

спеціальність 051 Економіка
(код) (назва спеціальності)

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки.
(код) (назва галузі знань)

ступінь вищої освіти магістр

Робоча програма навчальної дисципліни «Економіка природокористування» схвалена та рекомендована до використання в освітньому процесі на засіданні кафедри економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем

Протокол від «31» серпня 2020 року № 1

Полтава 2020

Укладачі: Федірець О.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми «Бізнес-економіка» спеціальності 051 Економіка ступеня бакалавр

_____ В.І. Перебийніс _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

« _____ » _____ 20__ року

Розділ 1. Опис навчальної дисципліни

Таблиця 1 – Опис навчальної дисципліни «Економіка природокористування»

Місце у структурно-логічній схемі підготовки	Бізнес-економіка, Основи економіки та діагностики, Моделювання економіки.	
Мова викладання	українська	
Статус дисципліни – обов'язкова		
Курс/семестр вивчення	1 курс, 1,2 семестр	
Кількість кредитів ЄКТС/ кількість модулів	10	
Денна форма навчання:		
Кількість годин: – загальна кількість: 1 семестр – 150 годин, 2 семестр – 150 годин		
- лекції: 1 семестр – 16 годин, 2 семестр – 16 годин		
- практичні заняття: 1 семестр – 44 годин, 2 семестр – 44 годин		
- самостійна робота: 1 семестр – 90 годин, 2 семестр – 90 годин		
- вид підсумкового контролю (ПМК, екзамен): 1 семестр – ПМК, 2 семестр – ПМК.		
Заочна форма навчання:		
Кількість годин: – загальна кількість: 1 семестр – 150 годин, 2 семестр – 150 годин		
- лекції: 1 семестр – 4 годин, 2 семестр – 4 годин.		
- практичні заняття: 1 семестр – 6 годин, 2 семестр – 6 годин		
- самостійна робота: 1 семестр – 140 годин, 2 семестр – 140 годин		
- вид підсумкового контролю (ПМК, екзамен): 1 семестр – ПМК, 2 семестр – ПМК		

Розділ 2. Перелік компетентностей, які забезпечує дана навчальна дисципліна, програмні результати навчання

Економіка природокористування – це економічна дисципліна, яка вивчає систему економічних відносин, пов'язаних з відтворенням, охороною і раціональним використанням природних ресурсів і умов навколишнього природного середовища. Вона базується на неокласичній економічній теорії. Економіка природокористування вивчає причини еколого-економічних проблем та засоби їх коригування. Особливої уваги приділяється мобілізації ринкового механізму для вирішення екологічних проблем шляхом вдосконалення ціноутворення з врахуванням екологічних витрат і впливу ціни на поведінку споживачів і виробників, і таким чином досягненню екологічних цілей у поєднанні з соціальними та економічними цілями.

Основною **метою** навчальної дисципліни «Економіка природокористування» є формування знань студентів у галузі управління раціональним використанням природних ресурсів і охорони навколишнього середовища, соціально-економічних аспектів природокористування та природоохоронного законодавства, надбання практичних навичок в економічній оцінці природних ресурсів, ефективності впровадження природоохоронних заходів та оцінці економічного збитку, що утворюється внаслідок забруднення довкілля; формування у студентів наукового світогляду і здатності до економічного мислення

Головними завданнями дисципліни є:

- вивчення економічних аспектів взаємодії суспільства і природи;
- виявлення негативного впливу господарської діяльності на довкілля;
- характеристика сучасних протиріч між потребами соціально-економічного розвитку і можливостями екосистем;
- оцінка природних ресурсів і пошук економічних механізмів досягнення раціональнішого їх використання (різні форми оплати за природні ресурси, прогресивні технології, безвідходне виробництво та ін.);
- аналіз процесу залучення ресурсів довкілля в цінову систему на підставі визначення економічної цінності компонентів довкілля;
- аналіз спроможності ринкової системи забезпечити ефективне використання ресурсів довкілля;
- аналіз реальної ситуації, яка склалась у певній галузі, та розробка заходів на перспективу.

Таблиця 2 – Перелік компетентностей, які забезпечує дана навчальна дисципліна, програмні результати навчання

Програмні результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач
<ul style="list-style-type: none"> • розуміти принципи економічної науки, особливості функціонування економічних систем (ПР04); • застосовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування пропозицій та прийняття управлінських рішень різними економічними агентами (індивідуумами, домогосподарствами, підприємствами та органами державної влади) (ПР05); • проводити аналіз функціонування та розвитку 	<ul style="list-style-type: none"> • здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК03); • здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК04); • здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (ЗК08); • здатність до адаптації та дій у новій ситуації (ЗК09); • здатність бути критичним і самокритичним (ЗК10); • здатність приймати обґрунтовані рішення (ЗК11); • здатність діяти соціально відповідально та свідомо (ЗК13);

Програмні результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач
<p>суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники, які характеризують результативність їх діяльності (ПР10);</p> <ul style="list-style-type: none"> • застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати (ПР12); • ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання соціально-економічних даних, збирати та аналізувати необхідну інформацію, розраховувати економічні та соціальні показники (ПР13); • демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні (ПР15); • вміти використовувати дані, надавати аргументацію, критично оцінювати логіку та формувати висновки з наукових та аналітичних текстів з економіки (ПР16); • виконувати міждисциплінарний аналіз соціально-економічних явищ і проблем в одній або декількох професійних сферах з врахуванням ризиків та можливих соціально-економічних наслідків (ПР17); • вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик економічних систем різного рівня, а також особливостей поведінки їх суб'єктів (ПР21); 	<ul style="list-style-type: none"> • здатність виявляти знання та розуміння проблем предметної області, основ функціонування сучасної економіки на мікро-, мезо-, макро- та міжнародному рівнях (СК14); • здатність аналізувати та розв'язувати завдання у сфері економічних та соціально-трудова відносин (СК23); • здатність використовувати сучасні джерела економічної, соціальної, управлінської, облікової інформації для складання службових документів та аналітичних звітів (СК25); • здатність обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей економічних систем і процесів та із застосуванням сучасного методичного інструментарію (СК26); • здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення (СК27); • здатність поглиблено аналізувати проблеми в одній або декількох професійних сферах з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків (СК29).

Програмні результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач
<ul style="list-style-type: none"> • демонструвати гнучкість та адаптивність у нових ситуаціях, у роботі із новими об'єктами, та у не визначених умовах (ПР22); • демонструвати здатність діяти соціально відповідально та свідомо на основі етичних принципів, цінувати та поважати культурне різноманіття, індивідуальні відмінності людей (ПР24). 	

Розділ 3. Програма навчальної дисципліни

Семестр 1. Економіка довкілля та глобальні проблеми природокористування

Тема 1. Предмет, методологія і завдання економіки природокористування. Екологічна криза

Еволюція терміну «природокористування». Еколого-економічні системи різних рівнів (глобального, макроекономічного, мезоекономічного тощо). Причинно-наслідкові зв'язки в економіці природокористування. Використання конкретно-наукових методів в економіці природокористування (метод варіантних розрахунків, балансовий метод, математичне моделювання).

Тема 2. Природні ресурси та їх оцінка в системі раціонального природокористування. Наукові основи раціонального природокористування.

Природні ресурси як історична категорія. Утилітарні та неутилітарні форми ставлення людини до природи. Ресурси продуцентів, консументів і редуцентів.

Тема 3. Зміст економічного механізму природокористування та характеристика його елементів.

Натуральні та вартісні показники оцінки природних ресурсів. Економічна оцінка природних ресурсів на макро- та мікроекономічному рівні, її головні методологічні й методичні принципи. Диференційна рента. Кадастри природних ресурсів України та європейських країн.

Тема 4. Управління природокористуванням і охороною природи та їх плануванням.

Діяльність Міністерства екології та природних ресурсів України і державних податкових інспекцій з обліку платежів, правильністю та своєчасністю їхньої сплати. Діяльність фондів охорони навколишнього природного середовища всіх рівнів у Полтавській обл. Перелік природоохоронних заходів, фінансування яких здійснюється з державного бюджету за розділом «Охорона навколишнього природного середовища та ядерна безпека».

Семестр 2. Формування та реалізація стратегії підприємства

Тема 5. Еколого-економічні проблеми використання та охорони мінеральних, земельних ресурсів.

Земельний кодекс України. Визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства. Стан проблеми на Полтавщині. Податки за викиди в атмосферу.

Тема 6. Еколого-економічні проблеми використання та охорони водних, біологічних ресурсів.

Економічні, екологічні показники та показники безпеки виробничих процесів. Визначення екологічності технологічного процесу і підприємства. Обчислення показників еколого-економічної оцінки конкретних видів виробництв або підприємств еколого-економічної оцінки конкретних видів виробництв або підприємств. Додатковий економічний ефект від багатоцільових природоохоронних заходів. Обчислення збору за забруднення навколишнього природного середовища (викиди в атмосферне повітря, скиди забруднювальних речовин у водні об'єкти, розміщення відходів). Розрахунок збору за наступний рік, за квартал, остаточний річний розрахунок збору.

Тема 7. Еколого-економічні проблеми використання та охорони ресурсів атмосфери та рекреаційних ресурсів.

Розрахунок ефективності природоохоронних заходів. Екологічні вимоги до продукції, техніки і технологій. Міжнародний стандарт ISO 14024. “Програма розвитку екологічного маркування в Україні” (2004). Сертифікація за системою менеджменту якості та безпечності харчових продуктів, що відповідає вимогам ДСТУ ISO 22000.

Тема 8. Регіональні еколого-господарські проблеми. Еколого-економічне районування.

Фінансово-економічна політика розвинутих держав світу у сфері природокористування. Вплив економічних інструментів на ринкову кон'юнктуру у США. Допомога держави приватному капіталу. Діяльність Світового банку та ЄБРР з підтримки природоохоронної діяльності в Україні.

Тема 9. Проблеми і шляхи удосконалення природокористування.

Збори за використання природних ресурсів та порядок їх розрахунку.
Плата за використання земельних ресурсів, водних ресурсів, надр,
біологічних ресурсів. Розподіл зборів за використання природних ресурсів.

Розділ 4 Тематичний план навчальної дисципліни

Назва теми (лекції) та питання теми (лекції)	Кількість годин	Назва теми та питання семінарського, практичного або лабораторного заняття	Кількість годин	Завдання самостійної роботи в розрізі тем	Кількість годин
Модуль 1. Оцінка підприємства в процесі формування стратегії					
Тема 1. Предмет, методологія і завдання економіки природокористування. Екологічна криза	2	Практична робота 1. Практична робота 2.	2 2	Виконати тести самоконтролю знань. Виконати індивідуальні завдання.	30
Тема 2. Природні ресурси та їх оцінка в системі раціонального природокористування. Наукові основи раціонального природокористування	2	Практична робота 3. Практична робота 4.	2 2	Виконати тести самоконтролю знань. Виконати індивідуальні завдання.	32
Тема 3. Зміст економічного механізму природокористування та характеристика його елементів	2	Практична робота 5. Практична робота 6.	2 2	Виконати тести самоконтролю знань. Виконати індивідуальні завдання.	30
Тема 4. Управління природокористуванням і охороною природи та їх плануванням	2	Практична робота 7. Практична робота 8. Семестрова контрольна робота.	2 2 2	Виконати тести самоконтролю знань. Виконати індивідуальні завдання.	32
Разом	8		18		124
Семестр 2. Формування та реалізація стратегії підприємства					
Тема 5. Еколого-економічні	2	Практична робота 1.	2	Виконати тести	24

Назва теми (лекції) та питання теми (лекції)	Кількість годин	Назва теми та питання семінарського, практичного або лабораторного заняття	Кількість годин	Завдання самостійної роботи в розрізі тем	Кількість годин
проблеми використання та охорони мінеральних, земельних ресурсів		Практична робота 2.	2	самоконтролю знань. Виконати індивідуальні завдання.	
Тема 6. Еколого-економічні проблеми використання та охорони водних, біологічних ресурсів	2	Практична робота 3. Практична робота 4.	2 2	Виконати тести самоконтролю знань. Виконати індивідуальні завдання.	24
Тема 7. Еколого-економічні проблеми використання та охорони ресурсів атмосфери та рекреаційних ресурсів	-	Практична робота 5. Практична робота 6.	2 2	Виконати тести самоконтролю знань. Виконати індивідуальні завдання.	24
Тема 8. Регіональні еколого-господарські проблеми. Еколого-економічне районування	2	Практична робота 7.	2	Виконати тести самоконтролю знань. Виконати індивідуальні завдання.	26
Тема 9. Проблеми і шляхи удосконалення природокористування	2	Практична робота 8. Семестрова контрольна робота.	2 2	Виконати тести самоконтролю знань. Виконати індивідуальні завдання.	26
Разом	8		18		124
	16		36		248

Розділ 5 «Система оцінювання знань студентів»

Таблиця 5 – Розподіл балів за результатами вивчення навчальної дисципліни

Види робіт	Максимальна кількість балів
Модуль 1 (теми 1-3): захист домашнього завдання (2 балів); обговорення матеріалу занять (2 бали); виконання навчальних завдань (4 балів); завдання самостійної роботи (4 балів); тестування (4 бали); поточна модульна робота (10 балів)	40
Модуль 2 (теми 4-6): захист домашнього завдання (6 балів); обговорення матеріалу занять (4 бали); виконання навчальних завдань (15 балів); завдання самостійної роботи (3 балів); поточна модульна робота (10 балів)	40
Залік	20
Разом	100

Таблиця 6 – Шкала оцінювання знань здобувачів вищої освіти за результатами вивчення навчальної дисципліни

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	Відмінно
82-89	B	Дуже добре
74-81	C	Добре
64-73	D	Задовільно
60-63	E	Задовільно достатньо
35-59	FX	Незадовільно з можливістю проведення повторного підсумкового контролю
0-34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням навчальної дисципліни та проведенням підсумкового контролю

Розділ 6. Інформаційні джерела

Базова

1. Борейко В.І. Економіка довкілля та природокористування: Навчальний посібник. Рівне: НУВГП, 2011. 255 с.
2. Дорогунцов С.І. Оптимізація природокористування. В 5-ти т. Т.1. Київ: Кондор, 2004. 291 с.

3. Галушкіна Т.П. Економіка природокористування. Навчальний посібник. Харків: Бурун Книга, 2009. 480 с.
4. Дубас Р.Г. Економіка природокористування: Навчальний посібник. Київ: МП Леся, 2007. 448 с.
5. Закон України «Про оцінку земель», № 1378-ІУ від 11.12.2003 р.
6. Макарова Н.С., Гармідер Л.Д., Михальчук Л.В. Економіка природокористування: Навчальний посібник. Київ, ЦУЛ, 2007. 320с.
7. Мельник Л.Г. Екологічна економіка: Підручник. Суми: ВТД «Університетська книга», 2002. 346 с.

Допоміжна

1. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, N 48/16064 від 21.01.2009 р.
2. Павлов В.І., Борейко В.І., Меліхова Т.Л. Економіка природокористування. Інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення. Рівне, НУВГП, 2008. 136 с.
3. Пахомова Н.В., Рихтер К.К. Экономика природопользования и охраны окружающей среды. С.-Петербург., 2001. 220с.
4. Царенко О.М., Злобін Ю.А. Екологічна економіка. Суми: Університетська книга, 2002. 368 с.
5. Царенко О.М., Несветов О.О., Кадацький М.О. Основи екології та економіка природокористування: Практикум. 3-е вид., перероб. і доп. Суми: Університ. книга, 2007. 592с.
6. Хвесик М.А., Горбач Л.П., Кулаковський Ю.П. Економіко-правове регулювання природокористування. К.: Кондор, 2009. 524 с.

Інформаційні ресурси

1. 18. ecportal.univ.kiev.ua (на сайті представлені матеріали екологічних конференцій, нарад, публікації, результати досліджень, освіта)
2. www.ecolife.org.ua
3. www.alter-eco.org.ua (коаліція українських неурядових організацій «Альтер-Еко»)
4. www.ecoleague.net (офіційний сайт Всеукраїнської екологічної Ліги)
5. www.unep.ch/ (Програма ООН з питань захисту довкілля – United Nations Environment Program)
6. www.rada.kiev.ua (сайт Верховної Ради України)
7. www.eriukrtel.net (сайт Інституту досліджень навколишнього середовища та ресурсів)
8. www.ecology.org.ua (сайт Комітету ВР України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи)
9. <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> (законодавство України)
10. www.eea.europa.eu/ (ЕЕА – European Environment Agency)
11. www.menr.gov.ua (сайт Міністерства охорони навколишнього природного середовища)

12. www.iarm.edu.ua (сайт Центру сталого розвитку та екологічних досліджень)

Програмне забезпечення навчальної дисципліни

- Пакет програмних продуктів Microsoft Office.